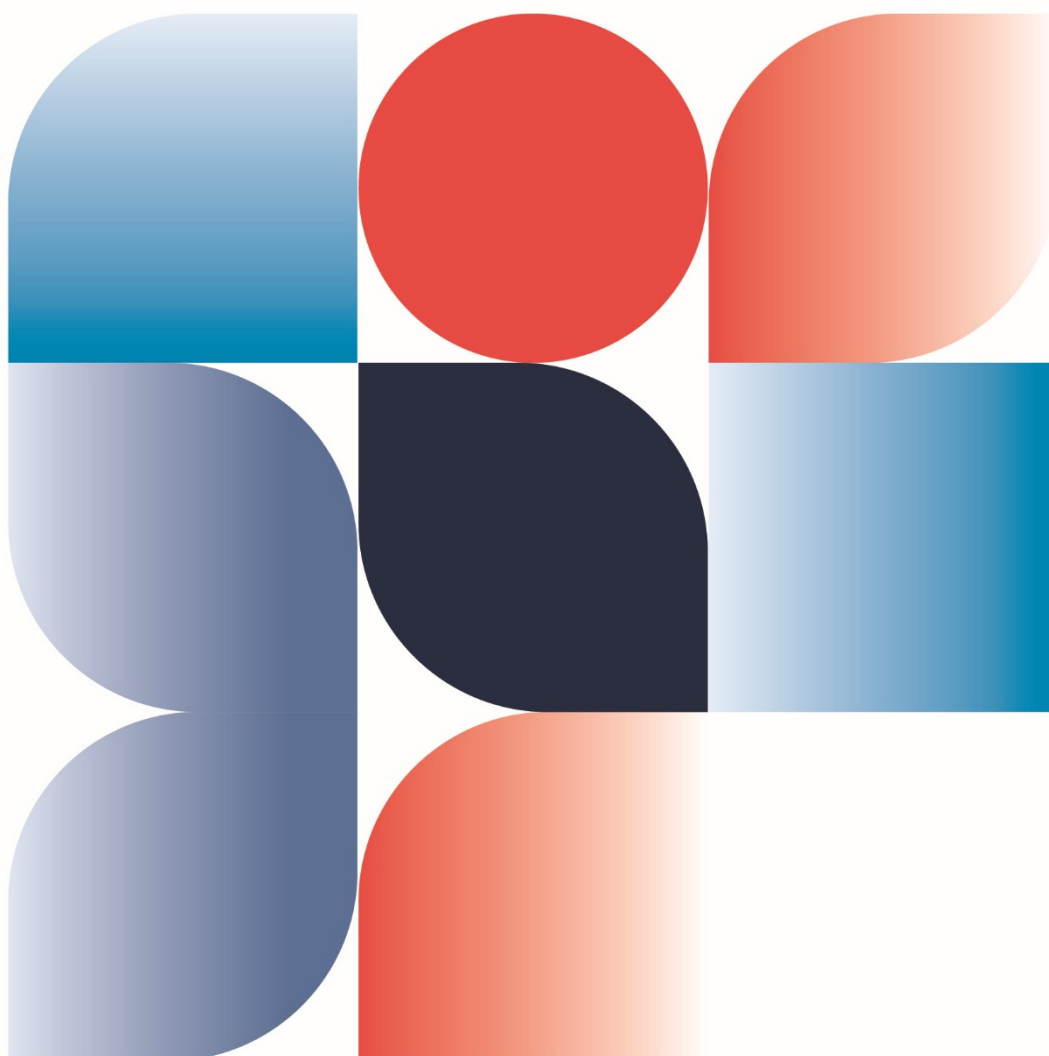

Behoeften van jongeren in de kindregeling

*Een onderzoek naar erkenning,
ondersteuning en toekomstperspectief*

Colofon

Opdrachtgever:

Ministerie van Financiën

Het onderzoek is gezamenlijk uitgevoerd door:

Panteia
(www.panteia.nl);

Labyrinth
(www.labyrinthonderzoek.nl)

Rebel
(www.rebelgroup.com/nl/);

Behavior Change Group
(www.behaviorchange.group);

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding en methode	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Onderzoeksvragen	4
1.3 Onderzoeksverantwoording	4
2. Erkenning	6
2.1 Inzichten uit eerder onderzoek	6
2.2 Het perspectief van experts	7
2.3 Het perspectief van jongeren	9
2.4 Reflectie op de verschillende perspectieven	10
3. Brede ondersteuning	11
3.1 Inzichten uit eerder onderzoek	11
3.2 Het perspectief van experts	12
3.3 Het perspectief van jongeren	14
3.4 Reflectie op de verschillende perspectieven	15
4. Schuldenproblematiek	16
4.1 Inzichten uit eerder onderzoek	16
4.2 Het perspectief van experts	17
4.3 Het perspectief van jongeren	19
4.4 Reflectie op de verschillende perspectieven	19
5. Samenvattende inzichten	20
5.1 Kanttekeningen bij de interpretatie van inzichten	20
5.2 Erkenning, brede ondersteuning en schuldenaanpak zijn samenhangend geheel	21
5.3 Succesvolle hulp kent veel afhankelijkheden	22
5.4 Kindregeling helpt in theorie, maar kent aandachtspunten	24
Bijlage 1 - Geraadpleegde onderzoeken	27

1. Inleiding en methode

1.1 Aanleiding

De toeslagenaffaire heeft grote schade aangericht in het leven van ouders én hun kinderen. Het ministerie van Financiën wilde daarom laten onderzoeken wat kinderen van gedupeerde ouders aanvullend nodig hebben om hun ontwikkeling richting de toekomst op orde te brengen. Het ministerie heeft aan het consortium bestaand uit Panteia, Rebel, Behavior Change Group en Labyrinth gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag is door het ministerie van Financiën als volgt geformuleerd: *Wat hebben de getroffen kinderen en jongeren nodig aan ondersteuning in hun ontwikkeling richting de toekomst?* Deze centrale vraag bestaat uit een drietal onderwerpen c.q. nadere deelvragen. De onderwerpen vormen tevens de kapstok voor deze rapportage.

1. **Erkenning.** Wat is volgens jongeren nodig om een gevoel van erkenning te krijgen? Wat verstaan zij onder erkenning? Wat gaat volgens hen goed bij het krijgen van erkenning? Wat gaat volgens hen niet goed?
2. **(Brede) ondersteuning bij mentaal welzijn, werk en opleiding.** Wat is de huidige behoefte van jongeren? Wat is de toekomstige behoefte?
3. **Schuldenproblematiek.** Wat ervaren jongeren als problematisch aan schulden voor hun toekomst? Welke oplossingen formuleren zij zelf?

1.3 Onderzoeksverantwoording

Het onderzoek is in een korte doorlooptijd tot stand gekomen, omdat het kabinet de resultaten wilde betrekken bij de kabinetsreactie op het rapport van de commissie Hamer, die voor de zomer aan de Kamer is toegezegd. Tussen projectstart (12 mei 2025) en oplevering van het rapport (17 juni 2025) is in drie fases gewerkt, waarbij de inzichten elkaar opbouwden en aanvulden. De eerste fase bestond uit een literatuuronderzoek van relevante rapportages en eerder onderzoeken. De geraadpleegde bronnen zijn in de bijlage 1 bij dit rapport opgenomen¹.

In de tweede fase zijn de inzichten uit het literatuuronderzoek getoetst en aangevuld in een tiental interviews met experts op het gebied van jongeren en de kindregeling. Bij de selectie van experts hebben we geprobeerd zo veel mogelijk perspectieven te betrekken, met de nadruk op expertise met betrekking tot de effecten van de toeslagenaffaire op kinderen van

¹ In dit rapport wordt bijv. met de aanduiding [2 5] verwezen naar bronnen nummer 2 en 5 uit bijlage 1.

gedupeerde ouders (hierna: jongeren²). Daarom hebben we onder andere gesproken met diverse kennisinstituten, een belangenvereniging, een ondersteuningsinstantie, beleidsmakers van het ministerie van Financiën en twee gemeenten. De gesproken experts hebben hierbij op persoonlijke titel input geleverd, er heeft geen formele consultatie van de desbetreffende organisaties plaatsgevonden. Met de experts is afgesproken dat in deze rapportage niet herleidbaar uit de gesprekken wordt geciteerd.

In de derde fase is tenslotte een groepsgesprek met drie jongeren gevoerd die geraakt zijn door de toelagenaffaire, aangevuld met nog drie individuele gesprekken met jongeren³. Ook hierin zijn inzichten uit de eerdere fases getoetst en verrijkt. Gezien de korte doorlooptijd van het onderzoek, was het niet mogelijk om meer jongeren te werven en te spreken.

² In dit document spreken we van jongeren. Dit zijn de kinderen van de gedupeerde ouders. We zijn ons bewust dat de leeftijden van de jongeren sterk uiteen kunnen lopen.

³ Van de zes jongeren die we gesproken hebben, hadden drie al eerder meegedaan aan een onderzoek. De andere drie jongere hadden nog niet eerder deelgenomen.

2. Erkenning

2.1 Inzichten uit eerder onderzoek

2.1.1 Wat verstaan jongeren onder erkenning?

Jongeren die door de toeslagenaffaire zijn getroffen koppelen het begrip erkenning aan drie onlosmakelijke elementen. In de eerste plaats verlangen zij een gelijkwaardige positie: zij willen niet langer gekarakteriseerd worden als ‘kind van’ of als een secundaire gedupeerde, maar als zelfstandige betrokkenen met dezelfde rechtsbescherming en voorzieningen als hun ouders. De discrepantie tussen de mogelijkheden van ouders - bijvoorbeeld de pauzeknop voor schulden - en de beperktere opties voor jongeren, wordt daarbij als een fundamentele ongelijkheid ervaren [2 5 6 7 8].

Daarnaast vragen zij om een duidelijke schuldtoewijzing. Er moet ondubbelzinnig worden uitgesproken dat niet zij, maar de overheid verantwoordelijk is voor het ontstane onrecht en de schade die daarop volgde. Jongeren geven aan pas rust te voelen wanneer die verantwoordelijkheid expliciet wordt benoemd en onjuistheden in hun dossiers daadwerkelijk worden gecorrigeerd [1 4 6].

Ten slotte hechten zij aan een persoonlijke en inclusieve benadering. Erkenning begint volgens hen bij een oprechte uitspraak dat “dit nooit had mogen gebeuren”, verwoord in een individuele brief of gesprek waarin schuld, medeleven en toekomstperspectief centraal staan [4 5 6]. Inclusief betekent bovendien dat ex-partners niet buiten beeld blijven en dat stigmatiserende labels - zoals ‘probleemkind’, ‘fraudeur’ of ‘UHP-kind’ - actief uit het taalgebruik (en dossiers) worden verwijderd [3 4 6 7].

2.1.2 Wat gaat goed bij het krijgen van erkenning?

Ondanks de gemengde ervaringen zien jongeren positieve ontwikkelingen in het huidige herstelproces. Het meest gewaardeerd zijn de participatieve trajecten waarin zij zelf direct in gesprek kunnen met de Belastingdienst, gemeenten of een onafhankelijke commissie (zoals het Ondersteuningsteam). Deelname aan bijvoorbeeld Number 5-bijeenkomsten of kindpanels biedt hen de kans hun eigen ervaringen in beleid om te zetten en vergroot het gevoel grip te hebben op het vervolg [3 4 6 7 8].

Verder onderschrijven jongeren dat de toegenomen publieke en politieke aandacht hun positie heeft versterkt. Publieke verklaringen over gemaakte fouten dragen ertoe bij dat het maatschappelijk narratief verschuift van vermeende fraude naar door de overheid veroorzaakt

onrecht [3 5 6 7]. Deze erkenning op landelijk niveau helpt bovendien om familiebanden te herstellen, doordat ouders niet langer worden gewantrouwd [6]. Transparantie over het denk- en beslisproces achter herstelmaatregelen, al is die nog beperkt, wordt eveneens als positief ervaren omdat het laat zien dat hun inbreng daadwerkelijk kan leiden tot aanpassingen [3].

2.1.3 Wat gaat niet goed bij het krijgen van erkenning?

Tegenover de genoemde verbeteringen staan hardnekkige knelpunten. Een van de veelgenoemde klachten betreft traagheid en versnippering in de uitvoering door de verschillende overheidslagen. Jongeren signaleren dat, hoe intensief de gesprekken ook zijn, concrete oplossingen vaak uitblijven en dossiers maar mondjesmaat worden afgehandeld [5 8].

Daarbovenop ervaren zij een vorm van secundaire victimisatie, waarbij niet alleen het oorspronkelijke onrecht, maar ook het herstelproces de gevoelens van machteloosheid versterkt. Een groot deel van de jongeren (77% van 133 geënquêteerde jongeren) voelt zich niet gehoord [7]. Het herstelproces zelf kan hierdoor opnieuw machteloosheid oproepen: wie nog altijd als dossiernummer wordt benaderd en in officiële stukken moet teruglezen dat zijn gezin ooit als ‘fraudeur’ te boek stond, ervaart wederom stigmatisering [4 6].

Communicatie tussen instanties is bovendien gebrekkig. Doordat de Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen (UHT) niet actief gegevens mag delen met gemeenten, ontbreekt een directe lijn naar jongeren; zij horen vaak bij toeval of via media welke aanspraak ze hebben [8 9]. Uitleg over regelingen is gefragmenteerd, procedures wisselen en termijnen schuiven op; dit voedt het wantrouwen: een eenmalig bedrag zonder toelichting voelt als afkoop in plaats van herstel [5].

Tenslotte is er nog steeds sprake van een ongelijke behandeling ten opzichte van ouders. Voor openstaande belastingschulden worden jongeren als volwassene aangeschreven, terwijl ze in het herstelproces hun eigen status moeten ontberen en afhankelijk zijn van de route die voor ouders is ingericht [1 4 5 6 8]. Die incongruentie bevestigt hun indruk dat hun eigen schade en toekomstperspectief niet serieus wordt genomen.

2.2 Het perspectief van experts

2.2.1 Wat verstaan jongeren volgens experts onder erkenning?

Volgens een gedeelte van de geïnterviewde experts bestaat erkenning uit meer dan een eenmalige excuusbrief: het is een doorlopend proces van luisteren en handelen waarin jongeren als zelfstandig gedupeerden aangesproken moeten worden. Veel van de geïnterviewden benoemden juist dat er daarin tekortgeschoten wordt. De erkenningsbrief vanuit de overheid wordt als positief ervaren, maar bij de ondersteuning van gemeenten voelen veel jongeren zich juist weer “weggezet” als secundair gedupeerden. Veel jongeren wensen ook een gelijke behandeling met hun ouders. Hierbij wordt benoemd dat alle schulden bij de ouders wel kwijtgescholden worden, terwijl dit niet geldt bij jongeren met studieschulden bij DUO. Dit uit zich weer in een gevoel van secundair slachtoffer zijn. Hierbij wordt benoemd dat het geld wat jongeren geleend hebben om hun ouders te kunnen ondersteunen via de ouders kwijtgescholden wordt en dat het de verantwoordelijkheid is van de ouders om de geleden schulden van de jongeren te helpen aflossen. Volgens sommige experts kan dit juist weer frictie opleveren tussen ouder en kind, juist in situaties waar de familierelatie verstoord is. Binnen sommige gezinnen werkt ‘het systeem’ niet meer zoals het

hoort, wat betekent dat jongeren al op jonge leeftijd een grote verantwoordelijkheid voor hun ouders dragen, bijvoorbeeld door te gaan werken om financieel bij te dragen. Hierdoor zijn de ouder-kind relaties verstoord. Ook zijn er veel jongeren die opgegroeid zijn met het gevoel of de schaamte dat hun ouders gefraudeerd hebben. Voor het herstellen van de relaties met de ouders is het belangrijk om duidelijk te maken dat de ouders niet de schuldigen zijn.

Het is belangrijk om een persoonlijke bejegening op basis van vertrouwen, gelijkwaardigheid en het expliciet erkennen van institutioneel onrecht (o.a. racisme) toe te passen; zonder dat gevoel blijft een (nieuwe) regeling 'koud' voor de jongeren. Geïnterviewden benoemen daarbij dat het aangaan van een 'dromen'-gesprek voordat er gekeken wordt naar (praktische) oplossingen dit soort vertrouwen kweekt. Jongeren hebben behoefte aan periodieke gesprekken met de gemeente, waarbij ze samen met de gemeente de 'stip op de horizon' schetsen en daarnaartoe werken. Het is hierbij belangrijk dat de gemeente blijft monitoren en evalueren en dat de jongeren het gevoel krijgen dat de gemeente hen niet loslaat. Hierbij wordt benoemd dat gemeenten lang niet altijd dit soort persoonlijkere gesprekken voeren. De redenen hiervoor zijn niet hard te identificeren zonder meerdere gemeenten te spreken, maar geïnterviewden vermoeden dat er vaak niet genoeg capaciteit is om langdurige persoonlijke dienstverlening te bieden.

Ook kijken sommige gemeenten volgens geïnterviewden soms op dezelfde manier naar jongeren die zij helpen vanuit de kindregeling als de inwoners die zij helpen vanuit de Participatiewet. Sommige experts benoemen hierbij dat de Participatiewet uitgaat van een hogere mate van doenvermogen van de aanvrager (de aanvrager moet binnen de Participatiewet veel dingen zelf ondernemen en uitzoeken); waar de kindregeling bedoeld is als laagdrempelige hulp. Ze benoemen dat als een gemeente uitgaat van de hulpverlening vanuit de Participatiewet, dit jongeren binnen de kindregeling kan beletten om de hulp aan te vragen die zij nodig hebben. Een mogelijke oplossing die wordt aangedragen, is het inzetten van gespecialiseerde consultants die ervaring hebben met schuldhulpverlening. Deze consultants zijn al gewend om meer mee te denken en breed te kijken naar de situatie en de problematiek van de jongere.

2.2.2 Wat gaat volgens experts goed bij het krijgen van erkenning?

De kindregeling biedt een erkenningsbrief en doelgroepgerichte website; dat schept een duidelijke basis voor erkenning. Hiermee wordt er door de overheid ook direct aan jongeren excuses gemaakt en wordt er zo goed mogelijk voorzien in laagdrempelige communicatie met de jongeren.

Volgens geïnterviewden laten verschillende gemeenten zien dat het inzetten van vaste en deskundige casemanagers met mandaat goed werkt. Ook wordt benoemd dat sommige gemeenten werken met de inzet van plaatselijke jeugdhulporganisaties, wijkteams of gemeentelijke jongerenwerkers en dat jongeren de inzet vanuit organisaties die in hun leefwereld opereren waarderen. Het biedt een laagdrempeliger alternatief dan de toch vaak als 'eng' of 'ingewikkeld' beschreven stap naar het gemeentelijk loket. Ook wordt benoemd dat jongeren vaker bekend zijn met de jongerenwerkers en er daardoor dus ook sneller vertrouwen opgebouwd wordt, wat zich weer uitbetaald in snellere ondersteuning. De casemanagers vanuit de gemeente geven sommige jongeren ook de erkenning en ondersteuning die ze van hun ouders niet hebben ontvangen tijdens de toeslagenaffaire. Dit draagt mogelijk bij aan het proces waarin zij de zorgrol die zij op zich hadden genomen, langzaam kunnen loslaten.

Participatieve trajecten geven jongeren invloed op de invulling van de kindregeling. Experts zien dit als waardevol, omdat jongeren hierdoor erkenning krijgen en zelf richting kunnen geven aan de hulp die zij ontvangen.

2.2.3 Wat gaat volgens experts niet goed bij het krijgen van erkenning?

Jongeren ervaren secundair slachtofferschap: zij voelen zich nog steeds buiten beeld van overheid en media. Traagheid van de geboden hulp, verschillende dossiers en telkens je verhaal opnieuw moeten vertellen, tasten het vertrouwen aan. Ook wordt door geïnterviewden benoemd dat sommige jongeren door gemeenten gezien worden als ‘kind van gedupeerde/slachtoffer’ en daarmee niet zelf als slachtoffer benoemd worden.

Daarnaast is er grote ongelijkheid in de dienstverlening tussen gemeenten; bepaalde gemeenten benaderen jongeren vanuit een nauwe interpretatie van de kindregeling of vanuit het perspectief van de Participatiewet. Jongeren ervaren dit als ongelijkheid, tussen gemeenten of soms zelfs binnen gemeenten. “Ze smijten de deur dicht” is een vaak gehoorde frase. Ook ervaren jongeren volgens geïnterviewden vaak “lotto-loket”-effecten (je kunt pech of geluk hebben met de hulp die je wordt geboden) en haken af als zijn een slechte ervaring hebben met ondersteuning vanuit de gemeente. Daarentegen wordt ook aangegeven dat jongeren anders omgaan met lotgenotencontact dan hun ouders. Waar ouders elkaar (bijvoorbeeld op Facebook) opzoeken om te vergelijken, zoeken jongeren elkaar minder vaak op. Wanneer jongeren dat wel doen, draait het bij hen meer om het vinden van herkenning in de situatie van de ander.

Ook ontbreekt het bij gemeenten vaak aan continuïteit. Er zijn vaak wisselende contactpersonen, waardoor steeds opnieuw hetzelfde verhaal vertelt moet worden. Ook zijn de rechten van de kindregeling niet altijd duidelijk, worden ze niet altijd goed uitgelegd door gemeenten, of zijn gemeenten soms ook niet goed op de hoogte van alle rechten en plichten van de kindregeling en de brede ondersteuning. De informatievoorziening hierover is ook vaak versnipperd tussen meerdere organisaties. Dit leidt ertoe dat jongeren vaak zelf aangewezen zijn op het vinden van hun rechten en het gemeenteloket. Geïnterviewden benoemen hierbij dat dit juist voor de jongeren met het minste doenvermogen⁴ de meeste problemen veroorzaakt.

2.3 Het perspectief van jongeren

2.3.1 Behoeftte aan erkenning nog niet vervuld

Uit de gesprekken die wij met jongeren hebben gevoerd, blijkt dat hun behoefte aan erkenning nog niet is vervuld. De brieven die zij ontvingen vormden weliswaar een eerste poging, maar werden ervaren als vluchtig en oppervlakkig; “de overheid is niet voldoende door het stof gegaan”. De houding van de vorige staatssecretaris, Nora Achahbar, werd door twee jongeren wel benoemd als positieve. Mede door haar inlevingsvermogen, achtergrond en gedeelde ervaringen.

De Kindregeling is volgens hen een stap in de goede richting, maar zij vinden dat de werkelijke omvang van hun schade - verlies van jeugd, opleidingskansen en vertrouwen - hiermee onvoldoende wordt benoemd en wordt erkend. Dit komt vooral door het proces. Het

⁴ [Doenvermogen](#) is het vermogen om in actie te komen en vol te houden, zelfs bij tegenslagen. Het draait dan niet zozeer om mensen hun cognitieve vermogens zoals intelligentie of digitale vaardigheden, maar om hun niet-cognitieve vermogens.

voortdurend moeten “bewijzen” van hulpbehoefte en de lange wachttijden ondermijnen daarbij het gevoel serieus genomen te worden. Dit heeft zijn negatieve weerslag op de ervaren erkenning.

Daarnaast ervaren de jongeren een dubbele standaard: door meerdere acties ervaren jongeren dat zij niet, net als hun ouders, als volwaardige gedupeerden worden erkend. “Wij zijn op zijn minst net zo gedupeerd; onze jeugd krijg je niet terug.” Ze benoemen hierbij het hogere geldbedrag, de schuldsanering zonder verantwoording, verschil in bejegening door instanties en de mate van aandacht in de politiek en de media die gedupeerde ouders wel ontvangen.

2.3.2 Wat zijn de voorwaarden voor erkenning volgens de jongeren?

Volgens de jongeren is erkenning pas geloofwaardig wanneer drie voorwaarden zijn vervuld. Ten eerste moet er deskundig personeel worden ingezet dat de toeslagenaffaire én hun specifieke context kent. Ten tweede moeten professionals aantonen dat zij de impact op het leven van jongeren werkelijk begrijpen. Ten derde hoort deze erkenning vorm te krijgen in duurzame, proactieve ondersteuning zonder voortdurende verantwoording. Pas als deze elementen samenkomen, voelen jongeren zich daadwerkelijk gezien en erkend in hun weg naar herstel en toekomst.

2.4 Reflectie op de verschillende perspectieven

Over de drie perspectieven heen is een duidelijke consensus zichtbaar: erkenning vormt het startpunt en de legitimering voor alle verdere ondersteuning. Literatuur, experts en jongeren stellen eenduidig dat erkenning méér is dan een excuusbrief; zij definiëren het als een proces van luisteren, handelen en blijvende betrokkenheid. Waarbij het contact met een vaste contactpersoon een hele belangrijke rol speelt voor jongeren: empathisch, op basis van vertrouwen en deskundig.

Waar de literatuur dit conceptueel duidt - met nadruk op gelijke rechtspositie en structurele participatie - leggen experts het accent op uitvoeringsbelemmeringen, zoals capaciteit bij gemeenten en versnipperde mandaten. Jongeren onderschrijven dit en voegen daar een persoonlijke laag aan toe: zij benoemen de emotionele schade van “secundaire victimisatie” door het proces en ervaren de huidige erkenningspraktijk nog als onprofessioneel en vluchtig.

Een verschil tussen de perspectieven ligt in de mate van realisatie. Experts zien verbeteringen (vaste casemanagers, excuses via de Kindregeling), maar jongeren relativeren dit omdat de uitvoeringspraktijk het gevoel van gelijkwaardigheid nog niet waarmaakt. De literatuur laat bovendien zien dat focus op erkenning kan ontaarden in stigmatiserende labels als het verhaal telkens moet worden herhaald - een risico dat jongeren bevestigen.

Tot slot waarschuwen alle drie de perspectieven voor vertraging en wantrouwen: hoe langer onduidelijkheid bestaat, hoe moeilijker het wordt om vertrouwen te herstellen.

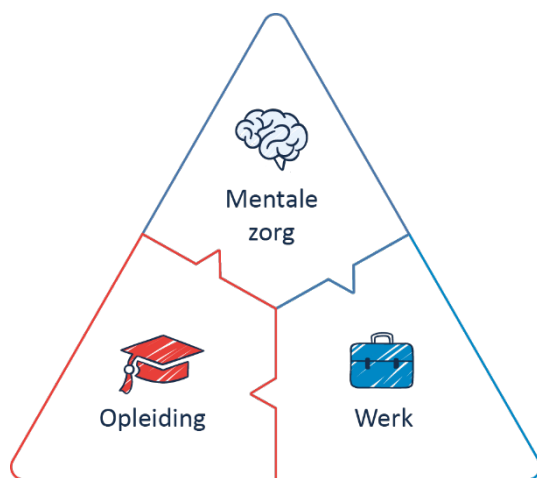
3. Brede ondersteuning

3.1 Inzichten uit eerder onderzoek

Jongeren maken duidelijk dat zij behoefte hebben aan geïntegreerde ondersteuning die verder gaat dan financiële compensatie. Toekomstbestendige ondersteuning combineert onder andere toegankelijke traumazorg, flexibele onderwijs- en werktrajecten en persoonlijke, langdurige begeleiding. Wanneer vertrouwen, maatwerk en continuïteit worden verankerd, kunnen zij de stap zetten naar volwaardig participeren in onderwijs, arbeid en samenleving.

3.1.1 Aan welke ondersteuning hebben jongeren op dit moment behoefte t.a.v. mentaal welzijn, opleiding en werk?

Jongeren benadrukken allereerst hun behoefte aan laagdrempelige, kosteloze en niet-stigmatiserende mentale zorg om het meervoudige trauma van de toeslagenaffaire te verwerken. Zij willen professionals die gespecialiseerd zijn in stress-, angst-, depressie- en rouwproblematiek - waaronder PTSS en suïcidale gedachten - en die bovendien bereid zijn om zonder herhaling van het verhaal langdurig naast hen te blijven staan [3 4 5 6 7]. Binnen die zorg is herstel van gezinsrelaties en intergenerationeel herstel onmisbaar, omdat de gezinsdynamiek vaak blijvend is ontwricht [4 7].

Op het terrein van opleiding en werk vragen jongeren om concrete steun om studietrajecten te (her)starten. Zij hebben behoefte aan studiehulp, bijles en financiële ondersteuning voor doorstuderen of herkansingstrajecten [3 6]. Bestaande studieschulden bij DUO werken daarbij blokkerend; jongeren pleiten daarom voor een regeling die hen in staat stelt opnieuw te beginnen zonder financiële consequenties, vergelijkbaar met een pardonregeling, en voor toegang tot opleidingen zonder strikte van de studieduur gewenst wanneer onderwijsachterstanden zijn ontstaan door

stress of mantelzorg, zodat jongeren zonder angst voor extra schulden kunnen investeren in hun toekomst [6 7]. Sommige jongeren vragen om alternatieve leervormen - bijvoorbeeld training-on-the-job - en om tijdelijk betaald verlof om in rust hun toekomstperspectief uit te werken [8].

3.1.2 Aan welke ondersteuning verwachten jongeren in de toekomst behoefte te hebben?

Jongeren formuleren vier randvoorwaarden voor goede ondersteuning in de toekomst. Ten eerste moet vertrouwen centraal staan, zowel ten opzichte van de overheid als binnen de directe gezinsrelaties [3 4]. Dat vertrouwen groeit wanneer jongeren daadwerkelijk worden betrokken in de uitvoering, bijvoorbeeld via lokale Toezienersgroepen die toezicht houden op

de uitvoering [8], en wanneer de ondersteuning expliciet wordt gebaseerd op gedeelde waarden [7].

Ten tweede vragen zij om maatwerk en flexibiliteit op alle leefgebieden. De ondersteuningsbehoefte varieert sterk: van veerkrachtige jongeren die slechts incidenteel advies nodig hebben tot jongeren met complexe problematiek die intensieve interventies vereisen op het vlak van mentale gezondheid, opleidingsherstel, werkbegeleiding en schuldsanering [3 5 6 7 8].

Ten derde moet hulp blijvend toegankelijk zijn; jongeren die nu nog niet aan herstel toe zijn, moeten ongeacht hun leeftijd ook later kunnen instromen [6].

Ten vierde is er een uitgesproken voorkeur voor structurele en persoonlijke begeleiding. Jongeren zien een vaste begeleider - door henzelf gekarakteriseerd als een 'financiële huisarts' - die fungeert als coach, intermediair en vertrouwenspersoon. Deze kan bijvoorbeeld helpen bij het formuleren van toekomstdromen, het inhalen van gemiste onderwijs- en sociale kansen en praktische zaken als budgetbeheer. Uiteindelijk moet begeleiding toewerken naar zelfstandigheid, zonder de jongere voortijdig los te laten [3 4 6 7]. In de praktijk vraagt dit om langdurige beschikbaarheid van zowel mentale als praktische ondersteuning, zoals de Doorbraakmethode of het Jongeren Perspectief Fonds [1 3 4 6 8].

3.2 Het perspectief van experts

3.2.1 Aan welke ondersteuning hebben jongeren volgens experts op dit moment behoefte t.a.v. mentaal welzijn, opleiding en werk?

Het is belangrijk om op korte termijn de mentale druk van basisproblemen zoals schulden en huisvesting weg te nemen zodat er mentale ruimte ontstaat om na te denken over de toekomst. Daarnaast werkt een toekomst- of "droom"-gesprek beter dan probleemgericht vragen. Door het stellen van vragen over hoop ('wie hoop je over vijf jaar te zijn?' en wat heb je nodig om daar te komen) ontstaat er een ander gesprek. Meerdere experts stellen het trauma niet meer centraal, maar leggen de nadruk op verder kijken dan kortetermijnoplossingen door meer te kijken naar de langdurige dromen van jongeren. Het verleden komt alleen aan bod als de jongeren dat zelf willen. Tegelijkertijd wordt psychisch herstel door experts genoemd als drempel voordat vervolgstappen zoals opleiding, het vinden van werk of het permanent oplossen van schulden genomen kunnen worden.

Jongeren hebben momenteel volgens geïnterviewden vooral behoefte aan integrale en langdurige zorg op meerdere terreinen, waarbij er meer nadruk zou moeten liggen op mentale ondersteuning. Zoals hulp op emotioneel/psychisch vlak door middel van traumabehandeling en psychologische hulp waar nodig; op onderwijsvlak door het helpen kijken naar de toekomst en het helpen bereiken van de onderwijswensen van de gedupeerde jongeren door middel van het financieren of ondersteunen bij opleidingen; op financieel vlak door het ondersteunen met een vaste "financiële huisarts". Dit moet integraal gebeuren en werkt volgens geïnterviewden het beste als de casus bij één casemanager ligt die één plan maakt. Dit ontzorgt de jongere zoveel mogelijk van het meermaals moeten vertellen van de ervaringen. Er is voor deze behoefte maar beperkte kennis en wil bij gemeenten, wat tijdige en voldoende zorg belemmert.

Om dit gat te dichten, pleiten sommige geïnterviewden voor een landelijk expertisecentrum met regionale satellieten dat kennis bundelt, wachttijden verkort en kwaliteit borgt, terwijl anderen juist een grotere rol zien voor gespecialiseerde ketenpartners. Tegelijkertijd blijft de gemeente het herkenbare loket volgens experts, en is het dus goed om daar de verantwoordelijkheid van de uitvoering neer te leggen. Maar er is wel actie nodig tegen de huidige versnippering, iedere gemeente vindt nu opnieuw het wiel uit.

Over de betekenis van 'langdurige ondersteuning' wordt ook verschillend gedacht. Voor sommige organisaties betekent dat enkele maanden, voor andere organisaties betekent dat twee tot drie jaar met een vaste casemanager of ondersteunende, juist ook voor de jongeren om op terug te kunnen vallen.

Jongeren hebben behoefte aan een proactieve "warme toeleiding" in plaats van zelf op zoek moeten gaan naar de hulp van de gemeenten. Sowieso is de stap naar de gemeente – naar "de overheid" – juist voor deze groep jongeren erg moeilijk en is er nog wantrouwen. Ook kennen veel van de jongeren simpelweg het aanbod niet. Volgens experts is het wenselijk dat gemeenten de jongeren vaker opzoeken door middel van jongerenwerkers, buurtteams of andere ondersteunende organisaties of hulpverleners in plaats van te wachten op een aanmelding. Het aanmelden is voor veel jongeren moeilijk en stress veroorzakend. Deze toenadering vanuit de gemeenten moet dan wel vrijblijvend en open gebeuren, zodat jongeren hierin eigen regie behouden en niet verplicht worden om nú mee te doen en anders geen gebruik meer kunnen maken van de brede ondersteuning. Een voorbeeld hiervan is een actie van UHT waarbij er samen met de gemeente een flyer werd verstuurd naar jongeren. De effectiviteit van deze flyer verschilt volgens experts per gemeente.

Veel experts benoemen hierbij ook dat veel van de jongeren mogelijk pas op een later moment de effecten van de toeslagenaffaire ervaren en dus mogelijk later pas aan de kindregeling of ondersteuning willen beginnen, en dat bij deze jongeren de vinger aan de pols moet worden gehouden op een vrijblijvende manier. Experts stellen daarom een manier voor zoals een systeem 'bij geen bezwaar, starten we het ondersteuningstraject', met mogelijkheden om af te kunnen schalen als het voor een jongere tijdelijk teveel wordt. De regie en vrijheid blijft daarmee bij jongeren.

3.2.2 Aan welke ondersteuning hebben jongeren volgens experts in de toekomst behoefte?

Volgens de geïnterviewde experts wensen jongeren langdurige begeleiding van langer dan drie jaar en structurele financiering voor die hulp, onafhankelijk van kabinetswisselingen. Juist omdat deze affaire veroorzaakt is door de overheid, is er veel behoefte aan een duidelijke, onherroepelijke belofte dat deze structurele ondersteuning blijvend is voor de gedupeerden.

Experts benoemen ook dat de brede ondersteuning momenteel te strak binnen een bepaalde gemeente plaats moet vinden. Dit maakt het moeilijk voor jongeren om studie of werk in een andere gemeente te starten zonder hun ondersteuning te verliezen. Dit zorgt er bijvoorbeeld voor dat jongeren die in andere gemeenten willen gaan studeren dan waar hun ouders gedupeerd zijn zich 'vast' voelen zitten in die gemeente. Om ervoor te zorgen dat deze jongeren hun toekomst kunnen beginnen waar zij dat willen, is het belangrijk om het overdragen van de brede ondersteuning tussen gemeenten te faciliteren of te verbeteren.

3.3 Het perspectief van jongeren

3.3.1 Initiatief ligt bij jongeren

Het initiatief voor brede ondersteuning ligt bij de jongeren. Daarbij moeten zij zelf bepalen en aangeven welke hulp zij nodig hebben. Meerdere jongeren gaven aan dat het voor hen niet direct duidelijk is welke hulp zij kunnen krijgen, wat het lastig maakt om te formuleren welke ondersteuning ze nodig hebben. Dit werkt belemmerend voor het krijgen van de juiste hulp. Hierdoor ontstaat de indruk van een ontmoedigend beleid vanuit de gemeenten, naast de lange wachttijden, personeelstekorten en de mogelijk extra kosten die het voor de gemeente kost. Ook werd genoemd dat de gemeente naar aanleiding van de hier bovengenoemde uitdagingen nu meer eisen stelt en strenger omgaat met het bieden van hulp.

Zelf actief op zoek gaan naar hulp vormt bovendien een flinke drempel. Jarenlange ervaringen met afwezige of ontoereikende hulp bij hun ouders hebben het vertrouwen in het krijgen van de juiste hulp geschaad. Schaamte, angst voor afwijzing omdat men mogelijk niet aan voorwaarden voldoet, en een laag vertrouwen in het hulpaanbod maken het vragen om ondersteuning bij de gemeente moeilijk. Een positief voorbeeld werd ook genoemd: een brief van een gemeente met expliciete uitnodiging om hulp aan te vragen, inclusief naam en contactgegevens van één contactpersoon. Deze persoonlijke benadering werd als zeer prettig ervaren, in contrast met een algemene doorverwijzing naar een loket.

Ervaren, geïnformeerd en kundig personeel is volgens de jongeren die we gesproken hebben essentieel. Zij hechten veel waarde aan een vast contactpersoon met kennis van regelgeving, psychologische expertise, zorgvuldigheid en inzicht in hun complexe situatie (bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige). Dit vergroot het gevoel van erkenning, serieus genomen worden en vertrouwen dat de geboden hulp goed aansluit.

3.3.2 Ongelijkheid in het krijgen van hulp

Jongeren ervaren ongelijkheid in de manier waarop hulp wordt verstrekt, afhankelijk van de gemeente waarin ze wonen, de persoon bij wie ze hun hulpvraag indienen, en hun eigen mentale of emotionele gesteldheid op dat moment. Ze praten onderling en merken duidelijke verschillen tussen gemeenten. Zoals één jongere het verwoordde: "Het moet niet zo zijn dat je naar een andere gemeente wil verhuizen omdat je daar betere hulp krijgt." Er zijn voorbeelden genoemd waarin een hulpvraag door de ene casemanager werd afgewezen, terwijl diezelfde vraag door een andere casemanager wel werd goedgekeurd. Dit wekt het gevoel dat je geluk moet hebben met wie je tegenover je hebt.

Jongeren ervaren dat zij bij het aanvragen van hulp uitgebreid hun verleden moeten verantwoorden om de "juiste" ondersteuning te krijgen. Zij vragen zich af of en waarom dit nodig is; hun behoefte aan hulp bestaat nu, ongeacht de precieze oorzaken of het aandeel van de toeslagenaffaire daarin. Het gevoel dat hun huidige verzoek wordt beoordeeld op situaties uit het verleden werkt remmend en belastend. Daarnaast wordt er bij de hulpaanvraag soms gevraagd naar persoonlijke informatie die gevoelsmatig niet altijd nodig lijkt, zoals een medisch dossier. Zo zijn er jongeren die in het verleden persoonlijke gegevens hebben gedeeld, waarvan zij achteraf spijt hebben dat ze deze informatie hebben gedeeld. Het idee dat deze persoonlijke informatie mogelijk nog jaren in handen is bij de gemeente, geeft een kwetsbaar en oneerlijk gevoel.

Ten slotte zorgt het feit dat de hulpaanvraag via de gemeente gaat (en niet via bijvoorbeeld een onafhankelijk instituut) bij enkele jongeren voor afkeer. De gemeente is de overheid, ook de veroorzaker van deze situatie. Een deelnemer gaf aan “Ik verwacht niet dat de aanstichter ook de oplossing biedt”.

3.4 Reflectie op de verschillende perspectieven

Alle drie de perspectieven bepleiten brede, geïntegreerde ondersteuning die mentale gezondheid, onderwijs, werk en financiële stabiliteit combineert. De literatuur benadrukt vooral de noodzaak van laagdrempelige mentale zorg en flexibele leer- en werkpaden. Experts richten zich op de governance-kant: één casemanager, een landelijk expertisecentrum en structurele financiering. Jongeren bevestigen de noodzaak van persoonlijk maatwerk, maar signaleren dat het initiatief momenteel te veel bij henzelf ligt en dat proactieve toeleiding ontbreekt.

Het overeenkomend uitgangspunt is dat ondersteuning duurzaam en persoonsgericht moet zijn, met continuïteit in de relatie. Verschillen ontstaan bij de implementatie: experts vinden gemeenten het logische loket maar erkennen de grote spreiding in kwaliteit; jongeren ervaren juist die gemeentelijke diversiteit als willekeur ('lotto-loket'). De literatuur noemt vaste begeleiders, terwijl de jongeren die we spraken het hebben over een vaste begeleider met kennis van regelgeving, psychologische expertise, zorgvuldigheid en inzicht in hun complexe situatie.

Een tweede contrast betreft de tijdshorizon. Jongeren en de literatuur pleiten voor open instroom - ondersteuning moet ook later nog toegankelijk zijn - terwijl sommige gemeenten, zo melden experts, trajecten na enkele maanden afsluiten.

Gezien de gedeelde conclusie dat versnippering herstel frustreert, is er een breed gedragen oproep om de brede ondersteuning te verankeren in één plan per jongere waarbij de benodigde hulp integraal geboden wordt met en door één vaste casemanager. Daarmee verschuift de regie (en daarmee last) van de jongere naar de overheid, wordt herhaling van het verhaal geminimaliseerd en ontstaat de ruimte om toekomstgericht te werken.

4. Schuldenproblematiek

4.1 Inzichten uit eerder onderzoek

Jongeren beleven hun schuldenproblematiek als een hardnekkige mix van financiële druk, psychische stress en structurele ongelijkheid. Effectieve ondersteuning vereist daarom een dubbel spoor. Enerzijds zien ze graag de financiële last op korte termijn worden verminderd via kwijtschelding of snelle, onvoorwaardelijke compensatie. Anderzijds dient de overheid in te zetten op vertrouwenwekkende, integrale dienstverlening: eenvoudige procedures, vaste aanspreekpunten, transparante informatie en blijvende begeleiding gericht op financiële zelfredzaamheid en bredere ontwikkelkansen.

4.1.1 Hoe ervaren jongeren de impact van hun schulden – nu en voor hun toekomst?

De geraadpleegde bronnen schetsen een eenduidig beeld van de wijze waarop schulden het leven van getroffen jongeren doordringen. Allereerst leidt de financiële last tot chronische stress en mentale belasting. Jongeren beschrijven een voortdurende druk, vergelijkbaar met “een molensteen om de nek”, die zich uit in angst, somberheid en concentratieproblemen en die hun capaciteit om te studeren of werk te vinden ernstig aantast [2 3 5].

Die stress wordt verdiept door een angst voor blijvende financiële afhankelijkheid. Velen ervaren dat zij, opgegroeid in armoede, onvoldoende financiële vaardigheden hebben ontwikkeld en vrezen daardoor opnieuw in schulden te vervallen. Het gevoel gevangen te zitten in een systeem zonder ontsnappingsmogelijkheden leidt tot terughoudendheid om risico's te nemen of ambities na te streven [7]. Schulden belemmeren de persoonlijke ontwikkeling en toekomstplannen. Jongeren stellen bijvoorbeeld woningaankoop en een verdere opleiding uit, omdat zij aannemen dat nieuwe investeringen slechts extra schulden creëren. Het vooruitzicht van een vicieuze cirkel veroorzaakt uitzichtloosheid en tast hun vertrouwen in een stabiele toekomst aan [4 5 6 7 8].

Een bijkomende psychologische last is het gevoel van onrechtvaardigheid en ongelijkheid. Veel jongeren namen schulden op zich om hun gezin te ondersteunen; nu zien zij dat ouders vaak kwijtschelding of compensatie ontvingen terwijl hun eigen lasten blijven bestaan. Die discrepantie binnen één huishouden vergroot het wantrouwen tegenover de overheid en versterkt het besef dat de schulden “niet door henzelf veroorzaakt” zijn [2 3 4 5 8].

Ten slotte ervaren zij een verlies van regie: lange onduidelijkheid over schuldsanering en bemoeienis van bewindvoerders en deurwaarders doen jongeren twifelen aan hun eigen controle over het dagelijks leven. Deze machteloosheid vertaalt zich in passiviteit en vermijdingsgedrag [2 7].

4.1.2 Welke ondersteuning is volgens jongeren nodig bij hun schuldenproblematiek?

Jongeren formuleren een samenhangend pakket aan wensen dat zowel de financiële als de niet-financiële dimensies van schuldenproblematiek adresseert. Financiële verlichting staat daarbij voorop. De meest dringende behoefte is kwijtschelding van schulden, in het bijzonder van studieschulden bij DUO. Jongeren beschouwen dit als de cruciale stap om schuldevrij te herstarten en een stabiele financiële basis te leggen [3 4 5 6 8]. Een schuldevrije positie maakt het mogelijk om huisvesting, zorgverzekeringen en andere basisvoorzieningen zonder continue zorgen te bekostigen [3 7]. Waar kwijtschelding niet kan, vragen zij om snellere en eenvoudiger compensatie zodat oplopende rente of incassokosten (bij een betalingsachterstand) worden voorkomen [1]. Compensatie dient onvoorwaardelijk te worden toegekend, zodat jongeren zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de besteding ervan [3].

Jongeren benadrukken dat schuldhulp uitsluitend effectief is wanneer deze hulp integraal wordt opgezet: de ondersteuning moet hun schulden aanpakken in samenhang met mentaal welzijn, opleiding, werk en huisvesting, en daarbij ruimte laten voor specifieke en persoonlijke omstandigheden zoals samengestelde gezinnen of andere kwetsbaarheden [1 3 7 8]. Binnen een dergelijke integrale aanpak verlangen zij heldere en toegankelijke processen. Dat betekent een vereenvoudigd traject met duidelijke, logisch opgebouwde stappen, zonder overmatige verantwoording, waarbij vertrouwen en ruimhartigheid leidend zijn. Het proces moet worden begeleid door actieve, transparante communicatie over rechten, plichten en voortgang, ondersteund door regelmatige status-updates [1 2]. Jongeren hechten in een dergelijk traject aan persoonlijke ondersteuning: een vaste, betrouwbare contactpersoon die hen door het systeem loodst, voorkomt dat zij telkens opnieuw hun verhaal moeten doen en fungeert als vertrouwensfiguur. Hulp dient laagdrempelig te zijn en via vertrouwde aanspreekpunten te verlopen, niet via anonieme loketten [2 7 8].

Een laatste behoefte is financiële educatie en onafhankelijk advies. Jongeren geven aan dat zij vóór uitkering van compensatie willen begrijpen welke consequenties keuzes hebben en hoe zij middelen doelgericht kunnen inzetten. Onafhankelijke experts of coaches kunnen daarbij begeleiden en helpen voorkomen dat compensatie verdampt in ongunstige regelingen of nieuwe schulden [4 6 8].

4.2 Het perspectief van experts

4.2.1 Hoe ervaren jongeren volgens experts de impact van hun schulden – nu en voor hun toekomst?

De geïnterviewde experts geven aan dat schulden leiden tot chronische stress, waardoor de mentale wendbaarheid van jongeren afneemt. Deze stress uit zich in passiviteit: schulden “onderhouden zichzelf” en blokkeren het vermogen om vooruit te denken of plannen te maken. Daardoor ontstaat toekomstangst en blijven jongeren in een overlevingsmodus hangen, gericht op kortetermijnoplossingen in plaats van op duurzame levensdoelen.

De eenmalige compensatie (maximaal € 10.000 voor jongeren) wordt door velen ervaren als een “steuntje, maar géén oplossing”. Voor een aantal jongeren is het wel voldoende en zij ervaren het als erkenning. Hoeveel jongeren precies tevreden of ontevreden zijn is door de beperkte reikwijdte van dit traject nog niet bekend; ook de gesproken experts zijn niet bekend met onderbouwende kwantitatieve gegevens. Doordat het aanvullend schuldhulpaanbod

veelal onbekend is en werkt met zelfaanmelding worden niet alle jongeren bereikt. Schaamte en wantrouwen naar overheidsinstanties vormen daarnaast een drempel om hulp te zoeken, met als gevolg dat schulden langer doorwerken in het dagelijks leven.

4.2.2 Welke ondersteuning hebben jongeren volgens experts nodig bij hun schuldenproblematiek?

Uit de gesprekken blijkt dat sommige experts volledige kwijtschelding van alle toeslaggerelateerde schulden van jongeren wenselijk vinden, om hen een échte “schone lei” te bieden en de vicieuze cirkel van schuldenstress te doorbreken. Zonder volledige kwijtschelding blijven jongeren hangen in financiële zorgen, wat herstel en toekomstplanning belemmert. De meeste experts zijn van mening dat het goed zou zijn om ook de schulden bij DUO-schulden kwijt te schelden. Het ministerie van Financiën beoogde met de compensatie de ouders in staat te stellen een deel van de opgebouwde studieschuld van hun kind af te lossen. Dit kan wel voor spanningen en wrijving binnen het gezin zorgen, zeker in familierelaties die al verstoord zijn door de toeslagenaffaire. Meerdere experts geven aan dat dit de jongere verantwoordelijk maakt voor het opeisen van hun compensatie bij de ouder en dat veel jongeren, zeker in verstoorde gezinnen, dit moeilijk vinden of niet durven.

Daarnaast zijn uiteraard niet alle DUO-schulden gerelateerd aan de toeslagenaffaire. Al zijn er ook situaties waarbij de studieschuld van jongeren direct het gevolg is van de toeslagenaffaire. Jongeren leenden bijvoorbeeld maximaal om hun ouders te kunnen ondersteunen. Tegelijkertijd zorgden de problemen thuis ervoor dat velen hun studie vroegtijdig moesten stoppen. Hierdoor moeten ze nu studiefinanciering (en een lening) terugbetalen voor een studie die ze niet hebben kunnen afmaken. Het is een ingewikkelde procedure om te toetsen welke DUO-schulden wel toe te rekenen zijn aan de toeslagenaffaire en welke niet. Er wordt daarom ook door sommige experts benoemd dat dit in de praktijk moeilijk uitvoerbaar kan blijken en daardoor mogelijk niet wenselijk is. Een mogelijke oplossing is dat de gemeente fungeert als tussenloket. De gemeente maakt dan een inschatting of de schuld veroorzaakt is door de toeslagenaffaire en vraagt vervolgens het kwijtschelden van deze schuld aan.

Voor directe verlichting van financiële knelpunten vragen jongeren om snelle en flexibele financieringsinstrumenten, vergelijkbaar met het NPRZ-model⁵. Dit kan hen in staat stellen hun studie of beroepsopleiding zonder vertraging voort te zetten. Eén expert schetst de mogelijkheid van een tijdelijk basisinkomen of een ‘schuldenvrije start’, waarmee de vicieuze cirkel van armoede en psychische druk doorbroken zou kunnen worden. Meerdere jongeren benadrukken dat de toeslagenaffaire slechts één aspect is van bredere intergenerationele armoede binnen hun gezinnen.

Daarnaast zien jongeren volgens experts graag een integrale schuldenaanpak binnen het bredere zorg- en ondersteuningsnetwerk. Experts pleiten ervoor dat schuldsanering niet losstaat van andere vormen van hulp, maar dat er één casemanager is die financiële, psychische en educatieve ondersteuning coördineert. Daarnaast roepen zij op tot proactieve opsporing van schuldenproblematiek, bijvoorbeeld door data uit de systemen van de Belastingdienst en gemeenten te matchen. Hoewel dit privacytechnisch complex is, kan vroegtijdige signalering voorkomen dat schulden verder oplopen.

⁵ Nationaal Programma Rotterdam-Zuid. Hierbij werken Rijk, de gemeente Rotterdam, corporaties, zorginstellingen, schoolbesturen, bedrijfsleven, politie en Openbaar Ministerie aan een gezonde toekomst voor Rotterdam-Zuid.

4.3 Het perspectief van jongeren

We spraken twee jongeren die te maken hebben gehad met schuldhulp via de Kindregeling. Deze jongeren ervoeren de afhandeling van hun schulden vaak als moeizaam en onrechtvaardig. Studieschulden, vaak ook aangegaan om hun ouders financieel te steunen en/of om zelf een opleiding te volgen voor een betere toekomst, blijven buiten de regeling. Er bestaat ook onbegrip omdat de studieschuld van ouders wel werd kwijtgescholden.

Het formele traject vergt een inzet die jongeren met schulden amper kunnen opbrengen. Zij moeten grote hoeveelheden gegevens en recente bankafschriften overleggen en aantonen of, en zo ja, welk deel van de schuld door de toeslagenaffaire is ontstaan. Eén jongere moest “op papier zetten hoe de schulden waren ontstaan en waarom ik dat niet zelf kon oplossen”. Dit proces kost veel energie en veroorzaakt extra stress, terwijl de jongeren juist behoefte hebben aan verlichting. De geboden schuldhulp wordt bovendien behandeld als reguliere schuldhulp in plaats van als maatwerk voor gedupeerden. Dat voelt oneerlijk en tast het gevoel van erkenning aan.

Het proces is volgens de jongeren die we spraken ingewikkeld en onduidelijk, wat wantrouwen voedt. Zo vroeg een hulpverlener hoeveel er nog over was van de Kindregeling, met de mededeling dat de Belastingdienst dat bedrag eventueel rechtstreeks aan schuldeisers kon overmaken. Op de vraag “hoe dat precies werkt” kwam geen antwoord. “Dat er geïnformeerd werd naar de Kindregeling vond ik niet oké.” Een andere zorg luidt: “Wat gebeurt er met het bedrag van de Kindregeling dat op mijn spaarrekening staat?”. Door deze combinatie van uitsluiting, zware administratieve lasten, gebrekkige communicatie en onduidelijkheid voelen jongeren zich onvoldoende ondersteund in hun strijd tegen schulden.

4.4 Reflectie op de verschillende perspectieven

Literatuur, experts en jongeren zien schulden als een zeer belangrijk obstakel voor herstel: schulden veroorzaken chronische stress, beperken toekomstkeuzes en zorgen voor ongelijkheid. Alle drie de perspectieven roepen op tot schuldenverlichting, bij voorkeur volledige kwijtschelding van alle schulden, dus ook studieschulden. Waar de literatuur deze noodzaak vooral normatief onderbouwt, schulden als ‘molensteen’ rond de nek, benadrukken experts de uitvoerbare route (één casemanager, integrale schuldenaanpak) en wijzen ze op beleidsdilemma’s rond studieschulden. Jongeren leveren de meest concrete bewijslast: zij beschrijven administratieve bewijslast en dubbele standaarden als hernieuwd onrecht.

Tegelijkertijd verschillen de perspectieven in hun beeld van haalbaarheid. Sommige experts achten een “schone lei” financieel en politiek complex; jongeren vinden die afweging irrelevant zolang de schulden buiten hun schuld zijn ontstaan. De literatuur wijst op secundaire victimisatie door complexe procedures, een analyse die jongeren stellig bevestigen met voorbeelden van onduidelijke communicatie en controle-achtige vragen.

Een tweede verschil draait om integraliteit. Alle perspectieven erkennen dat schuldhulp niet los kan staan van mentale begeleiding en opleidingsondersteuning, maar jongeren ervaren nog altijd dat zij van een generiek schuldhulptraject gebruik moeten maken, zonder specifiek maatwerk. Hierdoor vervaagt het onderscheid tussen reguliere armoede-interventies en herstel van institutioneel onrecht.

5. Samenvattende inzichten

5.1 Kanttekeningen bij de interpretatie van inzichten

De verzamelde rapporten (tussen 2021 en 2025) schetsen een rijk, maar ook gefragmenteerd beeld van wat jongeren nodig hebben. Om de hoofdvraag goed te beantwoorden moeten we vier punten in het oog houden.

1. **Grote verschillen tussen gemeenten.** Gemeenten verschillen in regels en mankracht. Daardoor varieert het hulpaanbod, hoe snel (en of) hulp wordt geregeld en of jongeren één vaste contactpersoon hebben. Het onderzoek naar het aanvullend schuldhulpaanbod laat ook zien dat jongeren per gemeente andere aanvragen kunnen doen en niet overal evenveel begeleiding krijgen [2]. Daardoor lopen behoeften en ervaringen in het land uiteen.
2. **Inzichten kunnen achterhaald zijn.** Tussen 2022 en 2025 wijzigde het herstelbeleid voor jongeren. Zoals de nieuwe regeling voor de aanvullende schuldhulp in 2023, die aan het beleid werd toegevoegd. Conclusies uit vroege rapporten (2021 - 2022) kunnen dus deels verouderd zijn, of reeds zijn meegenomen in nieuw beleid.
3. **Jongeren kennen het aanbod niet goed.** Veel jongeren weten niet goed welke hulp er is en waar ze die kunnen aanvragen. Zo weten ze niet bij wie ze moeten beginnen; ook professionals hebben niet altijd het volledige beeld. In het onderzoek naar het aanvullende schuldhulp aanbod liepen bijvoorbeeld de verwachtingen van het aanbod en de werkelijkheid uiteen, waardoor het lastig is te zeggen of er nog wat extra nodig is qua aanbod [2 6 9].
4. **Veel problemen niet één-op-één te herleiden tot toeslagenaffaire.** Enkele van de door jongeren benoemde problemen spelen in enige vorm ook bij de bredere populatie. Denk concreet aan de studieschulden waar de zogenaamde “pechgeneratie” last van heeft. Voor gedupeerden van de toeslagenaffaire kan hier sprake zijn van een bundeling van problemen. Het is lastig om te bepalen of bepaalde problemen te herleiden zijn tot de toeslagenaffaire of tot het leenstelsel. Andere voorbeelden zijn de uitdagingen rondom mentale gezondheid als gevolg van de coronapandemie, en de toekomstzorgen die bijvoorbeeld volgen uit de krapte op de huizenmarkt.

Ook voor de inzichten uit de gesprekken met experts gelden een aantal kanttekeningen:

1. **Beperkte groep experts.** De analyse berust op tien interviews en is daarmee niet statistisch representatief.
2. **Overlap in kennis.** De experts zijn (uiteeraard) bekend met de literatuur die de basis vormde voor het eerste deel van onze studie. Niet uit te sluiten is dat de perceptie van onze gesprekspartners mede berust op dezelfde bronnen die ook wij in de literatuurstudie hebben gebruikt.
3. **Availability bias.** Problemen en klachten worden sneller gemeld dan positieve ervaringen, wat kan leiden tot een overwegend negatief beeld. Veel van de verhalen over jongeren beschreven door organisaties die jongeren ondersteunen die negatieve ervaringen hebben met het proces van het aanvragen van de Kindregelingen de brede ondersteuning. Dit kan de werkelijkheid vertekenen.
4. **Geen cijfermatige onderbouwing.** De bevindingen bieden kwalitatieve diepgang maar geen kwantitatieve weging. Voordat beleidsbesluiten worden genomen, zou

daarom en toetsen aan cijfermatige analyses en aanvullende jongereninterviews wenselijk zijn.

Voor de inzichten uit de gesprekken met jongeren gelden twee kanttekeningen:

1. **Beperkte groep jongeren.** De analyse berust op gesprekken met 6 jongeren en is daarmee ook niet statistisch representatief.
2. **Geen representatie van de diversiteit aan jongeren waar het om gaat.** De meeste jongeren die we spraken konden zich goed verwoorden. De helft van de jongeren had al eerder meegedaan aan een soortgelijk onderzoek. We spraken jongeren die we konden bereiken en hun verhalen konden en wilden doen. Dit betekent dat er ook een grote groep jongeren is die we niet bereiken en wiens stem we niet meenemen in de analyse.

Met deze kanttekeningen in het achterhoofd schetsen we wat nu belangrijk lijkt te zijn voor beleid ter ondersteuning van het herstel van de jongeren. Hoewel de geraadpleegde bronnen - literatuur, experts en jongeren zelf - verschillende invalshoeken bieden, komen ze uit op vier punten die steeds terugkeren: erkenning als startpunt, ondersteuning in één plan en door één vaste casemanager, schuldenvrij vooruit, eerlijke en eenvoudige uitvoering zonder voorwaarden en administratieve lasten. Tot slot spiegelen we de inzichten aan de huidige Kindregeling.

Voor alle duidelijkheid: we schetsen hier het beeld zoals dit blijkt uit het huidige onderzoek. Het onderzoek heeft, mede gegeven de korte doorlooptijd, niet het karakter van een diepgaande evaluatie die tot beleidsaanbevelingen vanuit uitgebreid onderzoek kan komen. We kunnen echter wel enkele belangrijke inzichten meegeven. De belangrijkste inzichten uit het onderzoek behandelen we in de volgende paragrafen.

5.2 Erkenning, brede ondersteuning en schuldenaanpak zijn samenhangend geheel

Voor getroffen jongeren is financiële compensatie slechts een deel van de oplossing. Zolang expliciete erkenning van hun slachtofferschap en een duidelijk aanspreekpunt ontbreken, blijft het proces frustrerend. Zij voelen zich 'ondergeschikt' aan hun ouders. Ze vragen uitleg over wat er misging en wie daarvoor verantwoordelijk is, en willen een overheid die luistert, uitlegt en zich verontschuldigt. Pas daarna kunnen zij over geld of ondersteuning praten. Erkenning is daarom de noodzakelijke eerste stap naar emotioneel herstel. Uitvoerende professionals, van casemanagers tot gemeentelijke schuldhelpverleners, moeten dus eerst ruimte creëren om het individuele verhaal te horen, liefst vóór er formulieren worden ingevuld of informatie wordt opgevraagd. Erkenning is daarnaast niet enkel een schuldbekentenis van de overheid, het is een doorlopend proces van gehoord en serieus genomen worden.

5.2.1 Behoefte aan een integraal traject

Versnippering in de uitvoering belemmert vervolgens het herstel. Gezinnen, en dus ook jongeren, worden van loket naar loket gestuurd terwijl hun problemen doorlopen en de drie deeloperties (financiële tegemoetkoming, brede ondersteuning en schuldenaanpak) door elkaar lopen. Gebrekkige informatie-uitwisseling tussen UHT en gemeenten verhindert zicht op één integraal traject.

De oplossing is een 'omgekeerde piramide': alle voorzieningen staan in dienst van de ontwikkeling van de jongere, met het Rijk als financier en de gemeenten als uitvoerder in een brede gezinsaanpak. Elk kind dat meer nodig heeft dan reguliere hulp krijgt een vaste casemanager of vertrouwenspersoon die de samenhang bewaakt. Die samenhang is nu te fragiel. Jongeren vinden de route naar schuldhulp onduidelijk, ervaren lange wachttijden en worden overvraagd met papierwerk, terwijl gemeenten capaciteitsproblemen hebben. Daarnaast moeten jongeren zelf het initiatief nemen om hulp aan te vragen, terwijl ze vaak niet weten welke ondersteuning beschikbaar is. Dit maakt het moeilijk om hun hulpvraag (goed) te formuleren. Een persoonlijke benadering vanuit de gemeente, zoals een uitnodigende brief met een vast contactpersoon, contactgegevens en concrete voorbeelden, wordt als helpend ervaren. Financiële stress beperkt bovendien hun 'doenvermogen'; ondersteuning moet daarom proactief en laagdrempelig zijn, bijvoorbeeld door actief hulp te bieden bij het openen en begrijpen van de erkenningsbrief.

5.2.2 Schulden als belangrijke belemmering

Schulden blokkeren de ontwikkeling van jongeren op alle leefgebieden. Ze belemmeren jongeren in het nadenken over hun toekomst en hun dromen, over structurele veranderingen en over kansen. Hierdoor zijn zij eerder geneigd om kortetermijnoplossingen te benoemen en niet vanuit zichzelf te kijken naar de doelen op de langere termijn. Persoonlijke verhalen laten zien hoe studieschulden het behalen van diploma's, het afsluiten van hypotheek en zelfs het stichten van een gezin verhinderen. De oproep is helder: generieke kwijtschelding van de toeslaggerelateerde studieschulden voor jongeren, aangevuld met een 'schone-lei'-regeling voor overige schulden.

Het aanvullend schuldhulpaanbod werkt in theorie, maar bereikt nu weinig jongeren omdat gemeenten de capaciteit niet hebben en jongeren de route niet kennen of zich schamen en dus geen hulp vragen. De drempel is te hoog. Maak het aanbod daarom structureler en zichtbaarder - via scholen, jongerenwerk en sociale media - en schrap het terugvorderen van betaalde kredieten zodat de stress daadwerkelijk verdwijnt.

5.3 Succesvolle hulp kent veel afhankelijkheden

Succesvolle hulp aan getroffen jongeren is geen vanzelfsprekend resultaat van goed bedoelde regelingen; zij berust op een web van onderlinge afhankelijkheden dat op verschillende niveaus mis kan gaan. Wie wel of niet verder komt blijkt af te hangen van factoren waarop de jongere zelf nauwelijks invloed heeft: de competentie en vasthoudendheid van de eigen contactpersoon, de gemeente waarin men toevallig woont, de snelheid waarmee informatie circuleert en de mate waarin een jongere zich mondig en proactief durft op te stellen. Deze afhankelijkheden tasten het rechtsgevoel aan en vergroten het gevoel van onzekerheid.

5.3.1 Verschillen in uitvoering

Op uitvoeringsniveau zijn de verschillen tussen gemeenten het meest zichtbaar. De commissie-Van Dam spreekt ervan dat 'het geheel aan regelingen en loketten [...] tot een onoverzichtelijke kluwen [heeft] geleid' [9]. Wachttijden voor brede ondersteuning lopen uiteen van enkele weken tot vele maanden; de beschikbaarheid van gespecialiseerde behandelaren of schuldhulpverleners verschilt naar gelang lokale capaciteit. Hierdoor ontstaat het gevoel dat verhuizen naar een andere gemeente meer effect sorteert dan het indienen van een goed onderbouwd verzoek. Jongeren pleiten daarom voor transparante minimumnormen, zonder het lokaal maatwerk te belemmeren, maar om de basiszekerheid te

garanderen. De Rijksoverheid en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) moeten bindende afspraken maken over maximale wachttijden, de hoogte en vorm van vergoedingen, en de rol en bereikbaarheid van een vast contactpersoon die het dossier integraal bewaakt. Afwijkingen blijven mogelijk, mits zij aantoonbaar in het voordeel van de jongere zijn en niet opnieuw tot onnavolgbare uitzonderingsconstructies leiden.

Ook binnen één gemeente blijken uitkomsten sterk afhankelijk van individuele professionals. Een toegewijde zaakbehandelaar die actief doorvraagt, nazorg plant en deuren opent, maakt vaak het verschil tussen voortgang en stilstand. Jongeren die minder talig, minder assertief of juist overspoeld door stress zijn, precies de groep voor wie het stelsel bedoeld is, lopen dan onvermijdelijk achterstand op. Dit legt een zware verantwoordelijkheid bij uitvoerders: zij moeten niet slechts reageren op hulpvragen, maar proactief zoeken naar signalen van behoeften, en daarbij de drempel verlagen met ‘warme overdracht’, huisbezoeken en eenvoudige formulieren. Versimpeling is daarom zeer urgent: een duidelijk stappenplan zonder overbodige bewijsvoering en (digitale) barrières voorkomt dat oude patronen van wantrouwen herleven.

Enkele experts benoemen dat gemeenten meer ondersteuning vanuit de VNG vragen dan zij momenteel ontvangen. Dit soort ondersteuning kan bijvoorbeeld komen in de vorm van een plek waar gemeenten duidelijke en concrete antwoorden kunnen krijgen op vragen die ze hebben, een congres voor de casemanagers of een waarderingsbrief voor het ingewikkelde werk wat zij doen. Andere experts benoemen juist wel dat de VNG al heel veel ondersteuning biedt.

Er wordt door meerdere experts benoemd dat sommige casemanagers (nog) niet de ervaring hebben om deze ingewikkelde groep gedupeerden adequaat te kunnen ondersteunen. Zij benoemen dat dit vaak het geval is als de casemanagers zonder toegespitste ervaring op het toeslagendossier uit een ander onderdeel van de gemeentelijke hulpketen (WMO-consulenten, Participatiewet-ondersteuning, schulphulpverlening) overgenomen worden. Meerdere experts pleiten hierbij voor trainingen of seminars van ervaringsdeskundigen om de belevingswereld van toeslagengedupeerden beter te kunnen begrijpen en daarmee betere hulp te kunnen verlenen. Door experts wordt benoemd dat sommige gemeenten hier al zelfstandig stappen in zetten door NLP-coaching te volgen of samen te werken met ervaringsdeskundigen bij het ontwerpen van het plan van aanpak voor de jongere.

Met oog op de uitvoering is belangrijk te begrijpen dat jongeren de overheid als één geheel zien, waardoor zowel de papieren erkenning, als de praktische uitvoering, gezamenlijk hun gevoel van erkenning bepalen. Inconsistente uitvoering ondermijnt dit vertrouwen en kan ertoe leiden dat de regeling als onbevredigend wordt ervaren. Om dit spanningsveld te overbruggen is een vaste casemanager onmisbaar. Deze fungeert als centraal aanspreekpunt, regelt wat nodig is en heeft zicht op de achterkamers van betrokken instanties. Zo voorkomt hij of zij dat gedupeerden verschillende loketten moeten benaderen en steeds hun verhaal moeten herhalen, en kan hij of zij vanuit brede ondersteuning de schakel vormen tussen gemeenten en het Rijk.

5.3.2 Duidelijke communicatie als voorwaarde

De communicatie over herstelmaatregelen vormt een tweede spil in het web van afhankelijkheden. Het eenmalige geldbedrag dat jongeren ontvingen werd volgens jongeren die we spraken slecht uitgelegd: de hoogte leek willekeurig, de relatie tot andere voorzieningen bleef diffuus, en de afzender vergat te vermelden dat het bedrag géén nadelige

gevolgen kon hebben voor uitkeringen of toeslagen. Sommige jongeren besteedden het daardoor aan hulp die zij even later alsnog vanuit de brede ondersteuning konden krijgen; hun financiële buffer is nu verdwenen. Een eenvoudige ingreep - een heldere brief waarin vooraf wordt gemeld 'dit bedrag staat los van andere rechten; zo haalt u er maximaal voordeel uit; hier vindt u voorbeelden en een online keuzewijzer' - had veel frustratie en mogelijke extra schulden voorkomen.

Tegelijk ontbreekt een duidelijk en gezaghebbende informatiebron. Veel beloften, zoals de inzet van het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) of de Stichting Gelijkwaardig Herstel, werden publiekelijk gedaan maar nergens juridisch verankerd. Jongeren vragen om één overkoepelende website met een tijdlijn: wat is er gebeurd, welke regelingen volgen nog, en vooral wanneer is het traject afgerond? Het ontbreken van een einde stoort hen; eindigheid biedt perspectief en is een voorwaarde voor herstel.

5.3.3 Effectieve ondersteuning vereist duidelijke kaders en persoonlijke aanpak

Ervaringen met de ondersteuning verschillen bovendien sterk. Jongeren die vroeg en passend geholpen werden, waarderen de persoonlijke benadering maar voelen zich later geïsoleerd omdat zij hun positieve ervaring niet kunnen delen met lotgenoten die nog wachten. Anderen worden geconfronteerd met wisselende contactpersonen; zij moeten telkens opnieuw hun verhaal doen en stuiten op klachtenprocedures die niet zijn toegesneden op de toeslagencontext. Dat wakkert wantrouwen aan, zeker wanneer om persoonlijke gegevens wordt gevraagd zonder duidelijke uitleg - precies de werkwijze die de oorspronkelijke affaire kenmerkte. Het risico is reëel dat de overheid onbedoeld oude mechanismen reproduceert: nadruk op controle, papieren bewijslast, een 'wie het eerst komt, het eerst maalt'-principe. Om die cirkel te doorbreken is een specifiek, laagdrempelig klachtenpunt essentieel, bemenst door medewerkers die de historische context van de toeslagenaffaire begrijpen en direct mogen en kunnen ingrijpen.

Ten slotte beïnvloedt de maatschappelijke omgeving de kans op succes. Jongeren die zich schamen voor schulden of overheidsbemoeienis, zoeken hulp pas laat en missen zo voordelen van vroegtijdige interventie. Een structurele, zichtbare route via scholen, jongerenwerk en sociale media kan de drempel verlagen. Informatiecampagnes moeten niet paternalistisch zijn, maar uitnodigend: 'ons aanbod is er, óók als je niet precies weet wat je nodig hebt'. De vaste contactpersoon fungeert daarbij als gids; hij of zij bewaakt samenhang, verwijst door en voorkomt dat financiële, psychologische en opleidingshulp losstaande trajecten blijven.

Kortom, succesvolle hulp is een kwetsbaar samenspel van duidelijke kaders en menselijk vakmanschap. Het Rijk moet zorgen voor uniforme basisrechten en heldere communicatie; gemeenten moeten capaciteit en expertise organiseren; professionals moeten actief aansluiten bij de leefwereld van jongeren; en jongeren zelf moeten weten dat zij zonder schaamte kunnen aankloppen. Ontbreekt één schakel, dan valt het geheel stil. Alleen door iedere afhankelijkheid expliciet te erkennen en te ondervangen, kan de hersteloperatie werkelijk recht doen aan de belofte van een nieuwe start.

5.4 Kindregeling helpt in theorie, maar kent aandachtspunten

Kijkend naar de bestaande kindregeling kunnen we constateren dat deze in een aantal opzichten tegemoetkomt aan de behoeften van jongeren, zoals in dit onderzoek

geïnventariseerd. Om drie voorbeelden te noemen, telkens gebaseerd op de memorie van toelichting over de kindregeling:

1. **Erkenning van geleden onrecht.** Jongeren geven aan dat erkenning niet slechts een eenmalige verontschuldiging is, maar een proces waarin zij serieus genomen worden in hun eigen rechten en ervaringen. De kindregeling voorziet hierin deels. Het kabinet stelt vast dat kinderen “ten onrechte en buiten hun schuld zijn benadeeld” en onderkent de ernstige impact van de toeslagenaffaire op hun jeugd: “Zij hebben geen onbezorgde jeugd gehad, geen normale sociale contacten kunnen opbouwen en dezelfde kansen als voor leeftijdsgenoten ontbraken”. Erkenning als continue en integrale activiteit wordt echter gemist door jongeren.
2. **Leeftijdsspecifieke financiële ondersteuning.** Jongeren hechten veel waarde aan maatwerk per levensfase. De kindregeling biedt leeftijdsgebonden bedragen, “geflankeerd door breed ondersteunend beleid voor de kinderen en jongeren”. Dit sluit aan bij de geconstateerde behoefte aan een differentiatie naar ontwikkelingsfase en bijbehorende behoeften (bijvoorbeeld opleiding, zelfstandigheid, huisvesting). Daarmee biedt de regeling gerichte ondersteuning die rekening houdt met waar een jongere zich in zijn of haar leven bevindt.
3. **Toegang tot brede ondersteuning.** De kindregeling is ingebed in een bredere aanpak, waarbij gemeenten en betrokken instanties ondersteuning bieden op de vijf leefgebieden (financiën, gezin, werk, wonen en zorg). Dit gebeurt onder meer via gemeentelijke ondersteuning, het Ondersteuningsteam Buitenland en vaste contactpersonen. De regeling bevat daarnaast ruimte voor maatwerk, zoals hulp bij migratie, psychische zorg of het hervatten van onderwijs.

Daarbij geldt wel dat de kindregeling nog niet altijd tot uiting komt zoals bedoeld. Volgens jongeren kent de kindregeling drie structurele tekortkomingen. In de eerste plaats is het eenmalige geldbedrag⁶ ontoereikend; een aanzienlijk deel wordt direct aangewend voor schuldaflossing, waardoor er weinig overblijft voor persoonlijke ontwikkeling. Het proces lijkt volgens hen te veel gericht op financiële compensatie, terwijl cruciale toekomstvragen zoals studieschuld, huisvesting of mentale zorg, te weinig structureel worden opgepakt. Ten tweede is de kwaliteit en beschikbaarheid van psychische hulp onvoldoende: wachttijden zijn lang en hulpverleners tonen volgens jongeren te weinig begrip voor de specifieke context van de toeslagenaffaire. Ten derde ontbreekt passende publieksdienstverlening. Jongeren lopen vast bij gemeentelijke instanties en noemen falende voorzieningen, terwijl schaamte en wantrouwen het bovendien moeilijk maken om ondersteuning te vragen. Hierdoor leven velen een “dubbelleven”: zij functioneren ogenschijnlijk normaal op school, maar dragen thuis een constante spanningslast.

Tot slot, de kindregeling kent, evenals de gehele hersteloperatie van de toeslagenaffaire, een aantal dilemma's die niet eenvoudig zijn op te lossen. Uit dit onderzoek komen met name de volgende drie dilemma's naar voren:

1. **Er zijn verschillen in schaal, duur en organisatie van optimale brede ondersteuning.** Sommige experts raden aan om hulpverlening te starten bij directe knelpunten zoals het verhelpen van trauma's, andere experts raden aan om juist te starten bij de toekomstgerichte 'droom-gesprekken' om jongeren na te laten denken waar zij naartoe willen op de langere termijn. De ideale trajectduur loopt uiteen van vier tot vijf maanden tot langer dan drie jaar. Ook botsen governance-voorkeuren. Meerdere experts pleiten voor een landelijk expertisecentrum, andere juist bewust weer voor

⁶ Het 'geldbedrag' is gecommuniceerd als een 'tegemoetkoming', maar het wordt door jongeren ervaren als een compensatie. Ook als 'tegemoetkoming' wordt het als ontoereikend ervaren.

lokaal maatwerk. Daar hebben de verschillen tussen de gemeenten ook natuurlijk ook invloed op; er zijn goede en minder goede voorbeelden, die lokaal maatwerk aanmoedigen of juist ontmoedigen.

2. **Ook over het toewerken naar het schuldenvrij maken van jongeren bestaan verschillen.** Vele experts pleiten voor een 'schone lei', inclusief studieschulden, om stress weg te nemen en recht te doen aan het (mogelijke) gebruik van DUO-gelden voor het ondersteunen van de situatie van de ouders. Tegelijkertijd is de huidige beleidskeuze om DUO-schulden niet mee te nemen, daarvoor is o.a. de compensatie van de ouders. Daarnaast is het niet (kwantitatief) te bewijzen in welke mate de DUO-schulden zijn ontstaan door de toeslagenaffaire. Aangezien dat niet te achterhalen is, zou het in de ogen van jongeren (en experts) een betere keuze zijn om de bewijslast om te draaien en de gehele DUO-schuld toch kwijt te schelden.
3. **Idealiter komt er een evenwicht tussen een generieke aanpak en maatwerk, maar waar die grens ligt is nog niet te bepalen.** Een one-size-fits-all benadering lijkt onhaalbaar. Voor het maken van beleidskeuzes over het vervullen van de behoeften van jongeren, is het essentieel om te bepalen waar variatie aanvaardbaar is en waar niet. Experts benoemen dat lokale organisaties zoals jongerenwerk binnen gemeentes al goede stappen zetten in het maken van onderscheid tussen behoeftes. Ook zou het delen van 'best practices' tussen instanties, gemeenten en consultants volgens experts wenselijk zijn. Bijvoorbeeld door middel van een congres voor betrokken organisaties en medewerkers. Dit kan overigens ook zorgen voor het beter erkennen van het werk dat alle medewerkers doen. Gebruik dit rapport o.a. als signaal voor de grote variatie onder jongeren; regio, leeftijd, context en schuldenhoogte zijn daarbij bepalende factoren.

Bijlage 1 - Geraadpleegde onderzoeken

Onderstaande bronnen zijn geraadpleegd om de onderzoeksvragen te beantwoorden. De combinatie van deze studies zorgt voor een evenwicht tussen directe stemmen van kinderen en jongeren (bronnen 3, 5, 6, 7), kwalitatieve en dossieranalytische inzichten (bronnen 1, 4) en beleids- en uitvoeringsperspectieven (bronnen 2, 8, 9). Samen geven zij een gedegen basis om de behoeften van getroffen kinderen en jongeren te duiden en concrete aanbevelingen te formuleren voor erkenning, brede ondersteuning en schuldenaanpak.

In de negen geraadpleegde stukken komt de stem van jongeren in uiteenlopende mate aan bod. Hieronder schetsen we per document of de informatie (1) rechtstreeks van jongeren afkomstig is – via interviews, citaten of mede-auteurschap – of (2) voornamelijk over jongeren gaat en dus wordt weergegeven door derden.

1. Inspectie Belastingdienst, Toeslagen en Douane. (2023). Levens in de wachtstand.
De inspectie organiseerde zeven focussessies met in totaal 37 ouders én jongeren ('ernstig gedupeerden') en verwerkte hun ervaringen en citaten in het rapport. Daarmee bevat het stuk zowel observaties over jongeren als directe input van jongeren zelf, al is de weergave gefilterd door de onderzoekers en weerspiegelt het af en toe een grotere groep dan enkel jongeren.
2. Dijksterhuis & van Baaren en Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag. (2024). Evaluatie van de effectiviteit van het aanvullend schuldhelpverleningsaanbod.
Onderzoekers voerden zes interviews met jongeren; hun citaten illustreren de bevindingen. De auteurs vullen hun analyse aan met ambtenaren-perspectieven en literatuur. Het rapport bevat dus zowel directe jongerenstemmen als bredere beschouwing over hen.
3. Missing Chapter Foundation. (2021). Aanbevelingen aanpak Kindregeling "Leven op de rit" vanuit gedupeerde kinderen en jongeren.
De aanbevelingen zijn in co-creatie tot stand gekomen in vijftien sessies met kinderen en jongeren (9-27 jaar). Representativiteit is geprobeerd zoveel mogelijk te waarborgen binnen de doelgroep. Citaten zijn cursief opgenomen, en de redactie is expliciet door de jongeren goedgekeurd.
4. Commissie Toeslagen & Uithuisplaatsingen. (2025). Erfenis van onrecht. De blijvende impact van de toeslagenaffaire op het leven van uit huis geplaatste kinderen.
Het rapport verwerkt afzonderlijke kind- en ouderinterviews; uitspraken van kinderen zijn als citaten opgenomen in aparte tekstkaders. Er is dus directe stemverwerking binnen een bredere analyse over jongeren.

5. Onafhankelijk Jongerenpanel Toeslagen. (2025). Manifest. Onze toekomst, nu rechtzetten!
Het manifest is door jongeren zelf opgesteld; zij formuleren eisen, actiepunten en delen tientallen eigen verhalen. Dit is zuivere informatie namens jongeren, in hun eigen bewoordingen.
6. Diversion. (2022). Ken ons, help ons. 114 verhalen die helpen bij de invulling van de Kindregeling.
Dit participatietraject omvat 114 één-op-één-interviews met gedupeerde kinderen/jongeren. Het rapport laat hun verhalen en aanbevelingen grotendeels onbewerkte staan. De informatie is daarmee rechtstreeks van jongeren afkomstig; de begeleidende analyse situeert die stemmen over jongeren in hun context.
7. De Zolderkamer @ Number 5. (2021). (Gelijk)waardig herstel. Inzichten en aanbevelingen van kinderen, jongeren en ouders zélf ten dienste van de landelijke en lokale aanpak van de kinderopvangtoeslagaffaire.
Dit initiatief is opgezet door een community van ouders, jongeren en kinderen, verspreid over het land. Jongeren zijn medeauteurs en bron van voorbeelden en aanbevelingen. De tekst presenteert bijgevolg vooral informatie namens jongeren, ondersteund door hun eigen citaten en lijst van betrokkenen.
8. Roel in 't Veld. (2022). Waardige toekomst. Advies aan de staatssecretaris voor Toeslagen en Douane.
Dit is een advies aan de staatssecretaris. Het bouwt voort op eerder participatie-onderzoek, maar bevat zelf geen nieuwe jongereninterviews; de stem van jongeren is hier indirect. Het rapport wordt in andere stukken wel als referentie genoemd, maar er zijn geen eigen citaten van jongeren beschikbaar in het advies zelf.
9. Van Dam, C., Dortmans, C. & Sibma, S. (2025). Minder beloven, meer doen. Een eerlijk en uitvoerbaar plan om toeslagenouders verder te helpen.
De commissie sprak "onder andere" met jongeren, maar verwijst hun inbreng vooral samenvattend en zonder uitgebreide citaten (zie §4.4 'de omgang met jongeren'). Het rapport is dus hoofdzakelijk analyse over jongeren, met slechts beperkte directe bijdragen.